

POSTANOWIENIA WSPÓLNE
2013

SPIS TREŚCI

CZEŚĆ I - POSTANOWIENIA PRAWNE I ADMINISTRACYJNE	4
Artykuł 1 - Odniesienia	4
Artykuł 2 - Właściwe służby Komisji i korespondencja.....	4
Artykuł 3 - Uczestnicy	5
Artykuł 4 - Rola i obowiązki beneficjenta koordynującego	5
Artykuł 5 - Rola i obowiązki współbeneficjentów.....	6
Artykuł 6 - Wspólne obowiązki beneficjenta koordynującego i współbeneficjentów	7
Artykuł 7 - Podmioty współfinansujące projekt	8
Artykuł 8 - Podwykonawcy.....	8
Artykuł 9 - Rola zewnętrznych zespołów monitorujących	9
Artykuł 10 - Odpowiedzialność cywilna.....	9
Artykuł 11 - Konflikt interesów	9
Artykuł 12 - Sprawozdania techniczne z działań	10
Artykuł 13 - Działania w zakresie komunikacji, reklama wsparcia udzielonego przez Unię i produkty audiowizualne	11
Artykuł 14 - Dane przestrzenne	12
Artykuł 15 - Zmiany do umowy o udzielenie dotacji	12
Artykuł 16 - Opóźnienie realizacji	13
Artykuł 17 - Przesunięcie terminu zakończenia.....	13
Artykuł 18 - Wypowiedzenie umowy o przyznanie dotacji.....	13
Artykuł 19 - Poufność	17
Artykuł 20 - Ochrona danych.....	18
Artykuł 21 - Prawo własności i wykorzystanie wyników	18
Artykuł 22 - Obowiązujące prawo i właściwy sąd.....	18
CZEŚĆ II - Przepisy finansowe	20
Artykuł 23 - Wkład finansowy Unii do projektu	20
Artykuł 24 - Koszty kwalifikowalne	21
Artykuł 25 - Zakup gruntów/praw, dzierżawa gruntów	25
Artykuł 26 - Koszty niekwalifikowalne	26
Artykuł 27 - Kary finansowe.....	27
Artykuł 28 - Metody dokonywania płatności.....	27
Artykuł 29 - Sprawozdanie finansowe	31

Artykuł 30 - Podatek od wartości dodanej	32
Artykuł 31 - Niezależny audyt finansowy.....	32
Artykuł 32 - Audyt przeprowadzany przez instytucje UE	33
Artykuł 33 - Pomoc państwa.....	34

CZEŚĆ I - Postanowienia prawne i administracyjne

Artykuł 1 - Odniesienia

Wszystkie projekty LIFE+ są realizowane zgodnie z niżej wymienionymi dokumentami, z zachowaniem ich następującej kolejności:

- rozporządzenie (WE) nr 614/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 maja 2007 r. (LIFE+)¹,
- postanowienia szczególne umowy o udzielenie dotacji,
- niniejsze postanowienia wspólne, które stanowią integralną część umowy o udzielenie dotacji, oraz
- opis projektu (dalej zwany „projektem”) określony w załączniku I i w innych załącznikach, które stanowią integralną część umowy o udzielenie dotacji.

Artykuł 2 - Właściwe służby Komisji i korespondencja

- 2.1 Dla celów realizacji poniższych postanowień, Komisję reprezentuje Dyrekcja Generalna ds. Środowiska w osobie urzędnika zatwierdzającego lub wyznaczonego przez niego zastępcy.
- 2.2 Wszelka korespondencja musi być oznaczona numerem identyfikacyjnym oraz tytułem projektu i należy ją przesłać na następujący adres:

Projekty LIFE+ dotyczące przyrody i różnorodności biologicznej, projekty LIFE+ z zakresu technologii informacyjno-komunikacyjnych dotyczące kwestii ochrony przyrody i różnorodności biologicznej:

European Commission

Directorate-General Environment

Unit ENV.E.3 - BU-9 3/51

B - 1049 Brussels

Projekty LIFE+ dotyczące polityki i zarządzania w zakresie środowiska, projekty LIFE+ z zakresu technologii informacyjno-komunikacyjnych niedotyczące kwestii ochrony przyrody i różnorodności biologicznej:

European Commission

Directorate-General Environment

Unit ENV.E.4 - BU-9 3/06

---

¹ Dz.U. L 149 z 9.6.2007, s. 1.

B - 1049 Brussels

Kopie wszelkiej korespondencji należy przesłać do zewnętrznego zespołu monitorującego projekt, wyznaczonego przez Komisję.

Korespondencja uznawana jest za doręczoną Komisji w dniu, w którym zostanie ona formalnie zarejestrowana przez odpowiedzialną jednostkę Komisji, o której mowa powyżej.

Artykuł 3 - Uczestnicy

W projekty LIFE+ mogą być zaangażowane trzy rodzaje „uczestników”, w zależności od ich ról i obowiązków:

- beneficjent koordynujący,
- współbeneficjent (współbeneficjenci),
- podmiot(-y) współfinansujący(-e) oraz
- podwykonawca(-y).

Artykuł 4 - Rola i obowiązki beneficjenta koordynującego

4.1 Beneficjent koordynujący:

- a) monitoruje, czy działanie jest realizowane zgodnie z umową o udzielenie dotacji;
- b) pośredniczy w procesie komunikacji pomiędzy beneficjentami a Komisją, chyba że umowa o udzielenie dotacji stanowi inaczej, a w szczególności beneficjent koordynujący:
  - (i) przekazuje Komisji niezwłocznie informacje dotyczące wszelkich zmian nazwy, adresu, przedstawiciela prawnego, jak również zmian sytuacji prawnej, finansowej, technicznej, organizacyjnej lub dotyczącej własności któregokolwiek z beneficjentów;
  - (ii) ponosi odpowiedzialność za dostarczenie Komisji wszelkich dokumentów i informacji wymaganych umową o udzielenie dotacji, chyba, że umowa o udzielenie dotacji stanowi inaczej; jeśli wymagane są informacje od pozostałych beneficjentów, beneficjent koordynujący odpowiada za ich uzyskanie i weryfikację przed przekazaniem ich Komisji;
- c) jest jedynym punktem kontaktowym dla Komisji i jedynym uczestnikiem składającym bezpośrednio do Komisji sprawozdania z osiągniętego postępu technicznego i finansowego. W związku z tym beneficjent koordynujący sporządza wnioski o płatność i dostarcza Komisji wszelkich niezbędnych sprawozdań, zgodnie z art. 12.

- d) dokonuje odpowiednich ustaleń w celu zapewnienia wszelkich gwarancji finansowych wymaganych na mocy umowy o udzielenie dotacji;
- e) jest jedynym odbiorcą płatności w imieniu beneficjentów; zapewnia przekazywanie odpowiednich płatności beneficjentom bez zbędnej zwłoki, zgodnie z umowami zawartymi ze współbeneficjentami, o których mowa w art. 4 ust. 4
- f) ponosi odpowiedzialność za dostarczenie wszelkich niezbędnych dokumentów w przypadku kontroli i audytów wszczynanych przed wypłatą końcowej płatności zgodnie z art. 32.

Beneficjent koordynujący nie zleca podwykonawstwa żadnej części swoich zadań z zakresu zarządzania, o których mowa w ust. 1 lit a) – f) współbeneficjentom ani innym stronom.

- 4.2 Każdorazowo, gdy współbeneficjent/podmiot współfinansujący zmniejsza swój wkład finansowy, beneficjent koordynujący ma obowiązek, w porozumieniu ze swoimi współbeneficjentami, znaleźć niezbędne środki dla zapewnienia prawidłowej realizacji projektu. W żadnym wypadku Komisja nie zwiększa swojego wkładu lub stawki współfinansowania.
- 4.3 Bez uszczerbku dla postanowień zawartych w art. 23 beneficjent koordynujący wnosi wkład finansowy na rzecz projektu.
- 4.4 Beneficjent koordynujący zawiera ze wszystkimi współbeneficjentami umowy opisujące ich techniczny i finansowy udział w projekcie. Umowy takie są w pełni zgodne z umową o udzielenie dotacji podpisaną z Komisją, ściśle odwołują się do niniejszych postanowień wspólnych oraz zawierają co najmniej treść opisaną w wytycznych wydanych przez Komisję. Zostaną one podpisane przez beneficjenta koordynującego i współbeneficjentów i zgłoszone Komisji w ciągu dziewięciu miesięcy od daty rozpoczęcia projektu. Postanowienia umowy o udzielenie dotacji wraz z mandatami określonymi w załączniku I są nadrzędne wobec wszelkiej innej umowy między współbeneficjentem a beneficjentem koordynującym, jaka może mieć wpływ na wykonanie umowy o udzielenie dotacji.

Artykuł 5 - Rola i obowiązki współbeneficjentów

- 5.1 Każdy współbeneficjent:
  - a) bezzwłocznie zawiadamia beneficjenta koordynującego o wszelkich wiadomych współbeneficjentowi wydarzeniach mogących wpłynąć na prowadzone działanie lub je opóźnić;
  - b) bezzwłocznie zawiadamia beneficjenta koordynującego o wszelkich zmianach jego sytuacji prawnej, finansowej, technicznej, organizacyjnej lub dotyczącej własności oraz o wszelkich zmianach nazwy, adresu lub jego przedstawiciela prawnego;

- c) przedkłada beneficjentowi koordynującemu w należyтым terminie:
  - (i) dane konieczne do opracowania sprawozdań, zestawień finansowych i innych dokumentów wymaganych zgodnie z umową o udzielenie dotacji; Współbeneficjenci nie składają bezpośrednio do Komisji sprawozdań dotyczących postępu rzeczowego i finansowego, chyba, że na wyraźne żądanie Komisji.
  - (ii) wszelkie konieczne dokumenty w przypadku audytów czy kontroli przeprowadzanych zgodnie z art. 32.
  - (iii) wszelkie inne informacje, które należy przedstawić Komisji zgodnie z umową o udzielenie dotacji, z wyjątkiem przypadków, w których w umowie o udzielenie dotacji wymaga się, aby takie informacje zostały przekazane przez współbeneficjenta bezpośrednio Komisji.

5.2 Każdy współbeneficjent musi wnieść wkład finansowy na rzecz projektu i może korzystać z wkładu finansowego wnoszonego przez Komisję na warunkach określonych w umowie przewidzianej w art. 4 ust. 4.

Artykuł 6 - Wspólne obowiązki beneficjenta koordynującego i współbeneficjentów

6.1 Beneficjent koordynujący i współbeneficjenci:

- a) ponoszą solidarną odpowiedzialność za przeprowadzenie działań zgodnie z warunkami umowy o udzielenie dotacji;
- b) są odpowiedzialni za przestrzeganie wszelkich obowiązków prawnych, spoczywających na nich wspólnie lub indywidualnie;

6.2 Beneficjent koordynujący i współbeneficjenci prowadzą aktualne księgi rachunkowe, zgodnie z normalnymi zasadami rachunkowymi określonymi przez prawo i obowiązujące regulacje. W celu umożliwienia śledzenia wydatków i dochodów, stosują oni analityczny system księgowości (analiza miejsc powstawania kosztów). Beneficjent koordynujący i współbeneficjenci zachowują przez cały okres trwania projektu i przez co najmniej pięć lat po ostatniej płatności całą odpowiednią dokumentację pomocniczą dotyczącą wszystkich przedstawionych Komisji wydatków, przychodów i dochodów związanych z projektem, taką jak dokumentacja przetargowa, faktury, zamówienia zakupowe, dowody płatności, kwity wypłaty wynagrodzeń, arkusze rozliczenia czasu pracy oraz wszelkie inne dokumenty użyte do kalkulacji i prezentacji kosztów. Dokumentacja ta powinna być przejrzysta i dokładna i powinna zostać przedłożona Komisji na jej żądanie. Beneficjent koordynujący zachowuje kopie wszystkich dokumentów potwierdzających wszystkich współbeneficjentów.

6.3 Beneficjent koordynujący i współbeneficjenci dbają o to, aby wszystkie faktury zawierały wyraźne odniesienie do projektu, łącząc je z analitycznym systemem księgowym.

6.4 Beneficjent koordynujący i współbeneficjenci dbają o to, aby wsparcie Unii zostało rozreklamowane, jak szczegółowo przedstawiono w art. 13.

- 6.5 Beneficjent koordynujący i współbeneficjenci dzielą się nieodpłatnie know-how niezbędnym do realizacji projektu.
- 6.6 W ramach projektu beneficjent koordynujący nie występuje w roli podwykonawcy lub dostawcy dla współbeneficjentów. Współbeneficjenci nie występują, w kontekście projektu, jako podwykonawcy lub dostawcy wobec beneficjenta koordynującego lub innych współbeneficjentów.
- 6.7 W przypadku projektów LIFE+ dotyczących przyrody oraz różnorodności biologicznej beneficjent koordynujący i współbeneficjenci są zobowiązani do informowania Komisji o wszelkich działaniach podejmowanych przez strony trzecie mogących wywierać negatywny wpływ na siedliska/gatunki stanowiące przedmiot projektu oraz, jeśli to stosowne, do podjęcia środków mających na celu przekonanie stron trzecich aby powstrzymały się od podejmowania tego rodzaju działań.

Artykuł 7 - Podmioty współfinansujące projekt

- 7.1 Podmioty współfinansujące wnoszą jedynie wkład finansowy do projektu, nie są bezpośrednio zaangażowane w techniczne wykonanie projektu i nie korzystają z unijnego finansowania.
- 7.2 Beneficjent koordynujący lub jego współbeneficjenci zawierają z podmiotami współfinansującymi wszelkie umowy konieczne do zapewnienia współfinansowania, pod warunkiem że umowy te nie naruszają zobowiązań beneficjenta koordynującego lub współbeneficjentów, określonych w umowie o udzielenie dotacji.

Artykuł 8 - Podwykonawcy

- 8.1 W przypadku gdy realizacja działania wymaga udzielenia zamówienia na świadczenie usług w zakresie zadań o określonym czasie trwania lub zakupu dóbr trwałego użytku, projekt może obejmować również podwykonawców, których nie uważa się za współbeneficjentów. Beneficjenci zawierają umowę w sprawie zamówienia publicznego z oferentem, który zaproponuje najkorzystniejszą ekonomicznie ofertę, lub, jeżeli to stosowne, z oferentem proponującym najtańszą ofertę. Poprzez takie działania unikają oni konfliktu interesów.
- 8.2 Podwykonawcy nie wnoszą wkładu finansowego w projekt i z tego względu nie korzystają z jakichkolwiek praw własności intelektualnej wynikających bezpośrednio z projektu.
- 8.3 Każdy publiczny beneficjent koordynujący/współbeneficjent musi udzielać zamówień na podwykonawstwo stosownie do obowiązujących zasad dotyczących zamówień publicznych, zgodnie z unijnymi dyrektywami dotyczącymi procedur zamówień publicznych.

W przypadku zamówień o wartości przekraczającej 125 000 EUR, każdy prywatny beneficjent koordynujący/współbeneficjent zbiera konkurencyjne oferty od potencjalnych podwykonawców; musi on przy tym przestrzegać zasad przejrzystości i równego traktowania potencjalnych podwykonawców.
- 8.4 Beneficjenci zapewniają, aby
  - a) wszystkie faktury wystawiane przez podwykonawców zawierały wyraźne odniesienie do projektu LIFE+ (tj. numer i tytuł lub skrócony tytuł) oraz do zamówienia/podzlecenia udzielonego przez beneficjentów.

- b) wszystkie faktury wystawiane przez podwykonawców były na tyle szczegółowe, aby można było zidentyfikować poszczególne elementy w ramach dostarczonej usługi (tj. aby zawierały przejrzysty opis i koszt każdego elementu),
- c) warunki, jakie mają do nich zastosowanie na mocy art. 10, 11, 19 i 32, miały również zastosowanie do podwykonawców.

Artykuł 9 - Rola zewnętrznych zespołów monitorujących

- 9.1 W zakresie kontroli realizacji projektu, Komisję wspierają zewnętrzne zespoły monitorujące. Zespoły monitorujące uczestniczą w śledzeniu i ocenie postępu projektu i jego zbieżności z poniesionymi kosztami. Zespoły te działają wyłącznie jako organ doradczy Komisji. Zespoły monitorujące są niezależne od projektów. Zespoły monitorujące weryfikują wykonanie projektu i dostarczają ocen sprawozdań składanych Komisji.
- 9.2 Zespoły monitorujące nie są uprawnione do podejmowania decyzji w imieniu Komisji. Zalecenie lub stwierdzenie przekazane przez zespoły monitorujące beneficjentowi koordynującemu lub współbeneficjentom nie może być interpretowane jako reprezentujące stanowisko Komisji.
- 9.3 Zewnętrzne zespoły monitorujące działają zgodnie z tymi samymi zasadami poufności, jakie zostały ustalone pomiędzy uczestnikami projektu a Komisją (jak określono w art. 19).

Artykuł 10 - Odpowiedzialność cywilna

- 10.1 Komisja nie może, w żadnych okolicznościach lub z jakiegokolwiek powodu, zostać obciążona odpowiedzialnością w przypadku skarg wynikających z umowy o udzielenie dotacji, dotyczących szkody lub uszkodzenia ciała, poniesionych w trakcie realizacji projektu. Komisja nie uznaje żadnego, związanego z taką skargą, roszczenia o odszkodowanie lub zadośćuczynienie.
- 10.2 Beneficjenci zwalniają Komisję z jakiegokolwiek odpowiedzialności w związku z ich relacjami z innymi beneficjentami lub umowami zawartymi między nimi w tym kontekście.
- 10.3 Beneficjent koordynujący i współbeneficjenci przyjmują wyłączną odpowiedzialność względem osób trzecich, łącznie z odpowiedzialnością za szkody jakiegokolwiek rodzaju doznane przez nie w trakcie realizacji projektu.

Artykuł 11 - Konflikt interesów

- 11.1 Beneficjent koordynujący i wszyscy współbeneficjenci zobowiązują się podjąć wszelkie środki niezbędne do tego, aby zapobiec ryzyku konfliktu interesów, który mógłby negatywnie wpłynąć na bezstronne i obiektywne wykonanie umowy o udzielenie dotacji. Taki konflikt interesów mógłby w szczególności zaistnieć wskutek wystąpienia interesów gospodarczych, powiązań politycznych lub narodowych, z przyczyn rodzinnych lub uczuciowych czy też jakichkolwiek innych wspólnych interesów.
- 11.2 O wszelkich sytuacjach prowadzących lub mogących prowadzić do konfliktu interesów w czasie wykonywania umowy należy niezwłocznie informować Komisję na piśmie. Beneficjent koordynujący oraz wszyscy współbeneficjenci

niezwłocznie podejmują wszelkie kroki niezbędne do naprawy tej sytuacji. Komisja zastrzega sobie prawo do sprawdzenia, czy podjęte środki są właściwe i może sama podjąć dalsze działania, jeżeli zostanie to uznane za konieczne.

Artykuł 12 - Sprawozdania techniczne z działań

12.1 Beneficjent koordynujący musi regularnie informować Komisję o postępach i osiągnięciach projektu LIFE+, składając następujące sprawozdania:

- jedno sprawozdanie wstępne, które ma zostać dostarczone w ciągu dziewięciu miesięcy od rozpoczęcia projektu;
- jedno sprawozdanie końcowe, które ma zostać dostarczone w ciągu trzech miesięcy od zakończenia projektu;
- w przypadku projektów o czasie trwania przekraczającym 24 miesiące i z wkładem Unii w wysokości ponad 300 000 EUR, jedno sprawozdanie śródkresowe, które ma zostać dostarczone wraz z wnioskiem o śródkresową płatność zaliczkową po osiągnięciu progu określonego w art. 28 ust. 3;
- w przypadku projektów o czasie trwania przekraczającym 48 miesięcy i z wkładem Unii w wysokości ponad 2 000 000 EUR, oraz w przypadku gdy beneficjent koordynujący zamierza wystąpić o dwie śródkresowe płatności zaliczkowe zgodnie z przepisami art. 28 ust. 3 akapit drugi, dwa sprawozdania śródkresowe, które należy dostarczyć wraz z wnioskiem o śródkresową płatność zaliczkową po osiągnięciu progu określonego w art. 28 ust. 3;
- wszelkie niezbędne sprawozdania dotyczące postępów, tak aby przerwa między kolejnymi sprawozdaniami nie przekraczała 18 miesięcy.

W drodze wyjątku, jeżeli próg określony w art. 28 ust. 3 zostanie osiągnięty w ciągu pierwszych dziewięciu miesięcy okresu trwania projektu, sprawozdanie wstępne i sprawozdanie śródkresowe można połączyć w jedną całość.

Komisja może w dowolnym czasie zażądać informacji dotyczących technicznego lub finansowego zarządzania projektem.

12.2 Forma i treść sprawozdań muszą odpowiadać wytycznym wydanym przez Komisję.

Wszystkie sprawozdania zawierają informacje niezbędne Komisji do oceny stanu wykonania projektu, przestrzegania planu prac, sytuacji finansowej projektu oraz tego, czy cele projektu zostały osiągnięte lub są jeszcze możliwe do osiągnięcia. Sprawozdania wstępne, śródkresowe i końcowe zawierają również informacje opisane odpowiednio w art. 12 ust. 5–7.

12.3 Wszystkie sprawozdania, zarówno w wersji papierowej, jak i elektronicznej (CD-ROM/DVD/klucz USB, lecz nie w formie wiadomości przesłanej pocztą elektroniczną), są wysyłane równocześnie do Komisji i do zewnętrznego zespołu monitorującego wyznaczonego przez Komisję, przy czym każdy z nich otrzymuje po jednym kompletnym egzemplarzu sprawozdań technicznych wraz z załącznikami oraz po jednym egzemplarzu sprawozdania finansowego.

12.4 Beneficjent koordynujący musi przedłożyć kopię sprawozdania końcowego organom państwa członkowskiego. Te ostatnie również mają prawo zażądać egzemplarza sprawozdania śródkresowego.

12.5 Sprawozdanie początkowe

Oprócz informacji wymaganych w art. 12 ust. 2, sprawozdanie wstępne zawiera ocenę, czy cele projektu i plan prac są nadal ważne. Na podstawie sprawozdania wstępnego złożonego przez beneficjenta koordynującego i jeżeli cele projektu nie są osiągalne lub plan prac nie jest wykonalny, Komisja może wszcząć procedurę wypowiedzenia umowy zgodnie z art. 18.

12.6 Sprawozdanie śródkresowe

Oprócz informacji wymaganych w art. 12 ust. 2, sprawozdanie śródkresowe zawiera sprawozdanie finansowe oraz wystarczające informacje umożliwiające dokonanie wstępnej oceny kwalifikowalności poniesionych dotychczas kosztów.

12.7 Sprawozdanie końcowe

Oprócz informacji wymaganych w art. 12 ust. 2, sprawozdanie końcowe zawiera sprawozdanie finansowe oraz wszelkie informacje niezbędne, aby Komisja mogła przeprowadzić ocenę kwalifikowalności poniesionych kosztów oraz trwałości wyników projektu w przyszłości.

Artykuł 13 - Działania w zakresie komunikacji, reklama wsparcia udzielonego przez Unię i produkty audiowizualne

- 13.1 Beneficjent koordynujący i współbeneficjenci podają do wiadomości publicznej projekt i jego wyniki, zawsze nadmieniając przy tym o wsparciu otrzymanym od Unii. Szczegółowe informacje o tej działalności należy zamieszczać w każdym sprawozdaniu z działania.
- 13.2 Beneficjent koordynujący i współbeneficjenci potwierdzają wsparcie udzielone przez Unię we wszystkich dokumentach i mediach wytworzonych w ramach projektu, używając logo LIFE dostarczonego przez Komisję. W przypadku materiałów audiowizualnych, referencje zamieszczane na początku lub na końcu materiału zawierają wyraźną i czytelną wzmiankę o wsparciu finansowym LIFE (np. „Wyprodukowano przy udziale instrumentu finansowego Unii Europejskiej LIFE”).
- 13.3 Logo LIFE nie może być traktowane jako certyfikowany znak jakości lub jako eko-etykieta. Jego stosowanie powinno być ograniczone do działalności propagującej.
- 13.4 Beneficjent koordynujący tworzy projekt strony internetowej lub wykorzystuje istniejącą stronę internetową do rozpropagowania działalności związanej z projektem oraz postępów i wyników projektu. Adres strony internetowej, na której główne wyniki projektu są publicznie dostępne, podaje się w sprawozdaniach. Ta strona internetowa jest czynna najpóźniej sześć miesięcy po rozpoczęciu projektu, jest regularnie aktualizowana i utrzymywana przez co najmniej pięć lat po zakończeniu projektu.
- 13.5 Beneficjent koordynujący i współbeneficjenci stawiają i utrzymują tablice ogłoszeń opisujące projekt w lokalizacjach, gdzie jest on realizowany, w strategicznych miejscach dostępnych i widocznych dla ogółu. Na tablicach należy zawsze umieszczać logo LIFE.
- 13.6 W odniesieniu do projektów LIFE+ Przyroda zobowiązania zawarte w art. 13 ust. 2 i 5 dotyczą również logo Natura 2000. Na tablicach ogłoszeń musi być opisane znaczenie projektu dla ustanowienia sieci Natura 2000.

- 13.7 Podsumowanie każdego projektu, wraz z nazwą i danymi kontaktowymi beneficjenta koordynującego, zostaną umieszczone na stronie internetowej LIFE oraz udostępnione publicznie.
- 13.8 Wszelkie dobra trwałego użytku nabyte w ramach projektu będą nosić logo LIFE, chyba że Komisja ustali inaczej.
- 13.9 Projekt zawiera obowiązkowy zestaw środków dotyczących działalności związanej z tworzeniem sieci kontaktów. O ile działanie te nie zostaną uznane przez beneficjenta w uzasadniony sposób za nieodpowiednie, muszą one obejmować wizyty, spotkania, wymianę informacji lub inne działania związane z tworzeniem sieci z odpowiednią liczbą innych istotnych projektów LIFE (bieżących lub zakończonych). Mogą również obejmować podobną wymianę z projektami innymi niż LIFE lub uczestniczenie w platformach wymiany informacji dotyczących celów projektu (w tym - w uzasadnionych przypadkach - na poziomie krajowym). Działania związane z tworzeniem sieci kontaktów mają na celu zapewnienie skutecznego dzielenia się know-how i doświadczeniami, by umożliwić ich odtworzenie w podobnych sytuacjach.
- 13.10 Nie naruszając przepisów art. 19, Komisja jest upoważniona do opublikowania, w dowolnej formie i na dowolnym nośniku, w tym również w Internecie, wszelkich informacji związanych z projektem lub wytworzonych w ramach projektu, jakie uzna za istotne. Beneficjent koordynujący i współbeneficjenci udzielają Komisji niewyłącznego prawa do powielania, dubbingowania w razie potrzeby, rozpowszechniania lub wykorzystywania dowolnego dokumentu audiowizualnego wytworzonego w ramach projektu, w całości lub częściowo, bez ograniczenia czasowego, do celów niekomercyjnych, w tym podczas imprez publicznych. Niemniej jednak Komisji nie uważa się za „współproducenta” tych materiałów. Komisja zastrzega sobie prawo do wykorzystania fotografii przedstawionych w różnorodnych sprawozdaniach, o których mowa w art. 12, do zilustrowania dowolnego wytworzonego przez siebie materiału informacyjnego. Zobowiązuje się ona do przywołania ich źródła przez podanie numeru referencyjnego projektu.

Artykuł 14 - Dane przestrzenne

Elektroniczne narzędzia, które obejmują dane przestrzenne i zostały wytworzone w ramach projektu LIFE+, muszą być zgodne z dyrektywą 2007/2/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 14 marca 2007 r. ustanawiającą infrastrukturę informacji przestrzennej w Unii Europejskiej (INSPIRE)².

Artykuł 15 - Zmiany do umowy o udzielenie dotacji

- 15.1 Beneficjent koordynujący informuje Komisję, w sprawozdaniach technicznych lub pismem, o wszelkich zmianach projektu określonego szczegółowo w umowie o udzielenie dotacji. Zmiany, które zasadniczo zmieniałyby ogólne cele projektu, poddawałyby w wątpliwość decyzję o udzieleniu dotacji lub byłyby sprzeczne z zasadą równego traktowania wnioskodawców, nie zostaną zaakceptowane.
- 15.2 Gdy zmiany są znaczne, Komisja musi wydać dodatkową pisemną zgodę. Znacznymi zmianami są:

---

² Dz.U. L 108 z 25.4.2007, s. 1.

- istotne zmiany charakteru lub treści działań lub produktów z wyjątkiem zmian, które wpływają na poprawę jakości lub ilości osiągniętych wyników w stosunku do przewidzianych działań i/lub produktów, bez zmiany ich charakteru;
- zmiany statusu prawnego beneficjenta koordynującego lub współbeneficjenta;
- zmiany struktury partnerstwa w ramach projektu;
- zmiany czasu trwania projektu;
- zmiany przewidywanego budżetu projektu, zwiększające o ponad 10 % i 30 000 EUR koszty przewidziane w co najmniej jednej kategorii wydatków. Progi te stosuje się dla każdej z trzech podkategorii dóbr trwałego użytku. Nie stosuje się ich jednak do kategorii „kosztów ogólnych”, dla której limit określony w art. 24 ust. 14 nie może być przekroczony.

15.3 W przypadkach, o których mowa w art. 15 ust. 2 beneficjent koordynujący składa formalny wniosek o zmiany zgodnie z wytycznymi wydanymi przez Komisję. Komisja zastrzega sobie prawo do przyjęcia lub odrzucenia wniosku i może podjąć decyzję o nierozpatrywaniu wniosku otrzymanego później niż trzy miesiące przed datą zakończenia projektu.

Artykuł 16 - Opóźnienie realizacji

- 16.1 Datą rozpoczęcia projektu jest data podana w postanowieniach szczególnych umowy o udzielenie dotacji, bez względu na daty podpisania umowy o udzielenie dotacji lub przekazania pierwszej płatności zaliczkowej.
- 16.2 Beneficjent koordynujący bezzwłocznie i szczegółowo informuje Komisję o każdym zdarzeniu, które może spowodować straty lub opóźnienie w realizacji projektu. Zainteresowane strony ustalają wspólnie, jakie działania należy w związku z tym podjąć.

Artykuł 17 - Przesunięcie terminu zakończenia

- 17.1 Przesunięcia terminu zakończenia projektu można dokonać tylko z uwagi na niemożliwe do przewidzenia, wyjątkowe okoliczności, które przez pewien okres uniemożliwiają wykonanie jednego lub większej liczby działań związanych z projektem.
- 17.2 Wniosek o przesunięcie terminu zakończenia projektu musi zostać złożony zgodnie z wytycznymi wydanymi przez Komisję i musi zawierać wystarczające informacje, aby Komisja mogła ocenić uzasadnienie opóźnień oraz wykonalność skorygowanego planu prac. Komisja zastrzega sobie prawo do przyjęcia lub odrzucenia wniosku i może podjąć decyzję o nierozpatrywaniu wniosku otrzymanego później niż trzy miesiące przed datą zakończenia projektu.

Artykuł 18 - Wypowiedzenie umowy o przyznanie dotacji

18.1 Wypowiedzenie umowy o udzielenie dotacji przez beneficjenta koordynującego

W należycie uzasadnionych przypadkach beneficjent koordynujący, w imieniu wszystkich beneficjentów, może wypowiedzieć umowę o udzielenie dotacji poprzez oficjalne powiadomienie o tym Komisji, wyraźnie określając powody oraz podając dzień,

w którym wypowiedzenie stanie się skuteczne. Powiadomienie jest wysyłane zanim wypowiedzenie stanie się skuteczne.

Jeśli nie podano powodów lub jeśli Komisja uważa, że przedstawione powody nie uzasadniają wypowiedzenia, oficjalnie powiadamia o tym beneficjenta koordynującego, podając odpowiednie uzasadnienie, a umowę o udzielenie dotacji uznaje za wypowiedzianą w sposób nieprawidłowy, co wywołuje konsekwencje określone w art. 18 ust. 4 akapit czwarty.

18.2 Wypowiedzenie udziału co najmniej jednego z beneficjentów przez beneficjenta koordynującego

W należycie uzasadnionych przypadkach udział co najmniej jednego beneficjenta w umowie o udzielenie dotacji może zostać wypowiedziany przez beneficjenta koordynującego działającego na wniosek tego beneficjenta lub większej ich liczby, lub w imieniu wszystkich pozostałych beneficjentów. Przy powiadamianiu Komisji o takim wypowiedzeniu beneficjent koordynujący podaje powody wypowiedzenia, opinię beneficjentów, którym udział wypowiedziano, dzień, w którym wypowiedzenie stanie się skuteczne oraz wniosek pozostałych beneficjentów dotyczący podziału zadań pozostałych po wyłączonych beneficjentach oraz ewentualnego wyznaczenia beneficjenta zastępczego lub beneficjentów zastępczych, którzy przejmą wszelkie prawa i obowiązki wyłączonych beneficjentów na mocy umowy o udzielenie dotacji. Zawiadomienie jest wysyłane zanim wypowiedzenie stanie się skuteczne.

Jeśli nie podano powodów lub jeśli Komisja uważa, że przedstawione powody nie uzasadniają wypowiedzenia, oficjalnie powiadamia o tym beneficjenta koordynującego, podając odpowiednie uzasadnienie, a udział uznaje się za zakończony w sposób nieprawidłowy, co wywołuje konsekwencje określone w art. 18 ust. 4 akapit czwarty.

Bez uszczerbku dla art. 15 w celu wprowadzenia koniecznych modyfikacji dokonuje się zmiany umowy o udzielenie dotacji.

18.3 Wypowiedzenie umowy o udzielenie dotacji lub udziału co najmniej jednego beneficjenta przez Komisję

18.3.1 Komisja może w każdej chwili wypowiedzieć umowę o udzielenie dotacji lub udział w niej któregokolwiek z beneficjentów uczestniczących w działaniu, w następujących okolicznościach:

- (a) jeśli zmiana sytuacji prawnej, finansowej, technicznej lub organizacyjnej beneficjenta lub jego praw własności może wywrzeć znaczący wpływ na realizację umowy o udzielenie dotacji lub podważy decyzję o przyznaniu dotacji;
- (b) jeśli po wypowiedzeniu udziału beneficjentów konieczne modyfikacje umowy o udzielenie dotacji podważyłyby decyzję o przyznaniu dotacji lub

jeśli wypowiedzenie takie doprowadziłoby do nierównego traktowania wnioskodawców;

- (c) jeśli beneficjenci nie realizują działania tak, jak określono w załączniku I do umowy o udzielenie dotacji lub jeśli beneficjent nie wypełnia innego istotnego zobowiązania spoczywającego na nim zgodnie z postanowieniami umowy o dotację;
- (d) jeżeli stanie się oczywiste, że projekt nie osiągnie swoich celów;
- (e) jeśli beneficjent znajduje się w stanie upadłości lub w trakcie likwidacji, jego działalnością zarządza sąd, prowadzi postępowanie układowe z wierzycielami, zawiesił działalność gospodarczą, prowadzone jest wobec niego inne podobne postępowanie sądowe dotyczące tych kwestii, bądź też znajduje się w analogicznej sytuacji wynikającej z podobnej procedury przewidzianej w krajowych przepisach ustawowych lub wykonawczych;
- (f) jeśli beneficjent lub wszelkie powiązane z nim osoby, jak określono w drugim akapicie, dopuścili się wykroczenia zawodowego dowiedzionego za pomocą wszelkich właściwych środków;
- (g) jeśli beneficjent nie przestrzega zobowiązań w związku z odprowadzaniem składek na ubezpieczenie społeczne lub podatków zgodnie z przepisami państwa, w którym ma swoją siedzibę lub w którym realizowane jest działanie;
- (h) jeśli Komisja ma dowody, że beneficjent lub wszelkie powiązane z nim osoby, określone w drugim akapicie, dopuściły się nadużyć finansowych, korupcji lub brały udział w organizacji przestępczej, praniu pieniędzy lub jakiegokolwiek innej nielegalnej działalności naruszającej interesy finansowe Unii;
- (i) jeśli Komisja ma dowody, że beneficjent lub wszelkie powiązane z nim osoby, określone w drugim akapicie, dopuściły się istotnych błędów, nieprawidłowości lub nadużyć finansowych w procedurze przyznawania dotacji lub wykonywania umowy o udzielenie dotacji, w tym w przypadku przedłożenia nieprawdziwych informacji lub niedostarczenia wymaganych informacji w celu uzyskania dotacji, o której mowa w umowie o udzielenie dotacji; lub
- (j) jeśli Komisja ma dowody, że beneficjent dopuścił się systemowych lub powtarzających się błędów, nieprawidłowości, nadużyć finansowych lub naruszeń obowiązków w związku z dotacjami sfinansowanymi przez Unię lub Europejską Wspólnotę Energii Atomowej, które zostały udzielone temu beneficjentowi na podobnych warunkach, o ile te błędy, nieprawidłowości, nadużycia finansowe lub naruszenia obowiązków mają istotny wpływ na tę dotację.

Do celów lit. f), h) oraz i) „powiązana osoba” oznacza każdą osobę fizyczną, która jest uprawniona do reprezentowania beneficjenta lub podejmowania decyzji w jego imieniu.

18.3.2 Przed wypowiedzeniem umowy o udzielenie dotacji lub udziału co najmniej jednemu z beneficjentów Komisja powiadamia oficjalnie beneficjenta koordynującego o zamiarze wypowiedzenia, wyszczególniając jego powody oraz wzywając beneficjenta koordynującego do przedłożenia w ciągu 45 dni kalendarzowych od daty otrzymania zawiadomienia uwag w imieniu wszystkich beneficjentów oraz, w przypadku określonym w art. 18 ust. 3 pkt 1, do poinformowania Komisji o podjętych krokach w celu zagwarantowania, że beneficjenci będą nadal wypełniali swoje zobowiązania na mocy umowy o udzielenie dotacji.

Jeśli po rozpatrzeniu uwag przedłożonych przez beneficjenta koordynującego Komisja podejmie decyzję o wstrzymaniu procedury wypowiedzenia, przesyła ona beneficjentowi koordynującemu oficjalne zawiadomienie w tej sprawie.

Jeśli nie przedstawiono uwag lub jeśli mimo przedstawienia uwag przez beneficjenta koordynującego Komisja podejmie decyzję o zastosowaniu procedury wypowiedzenia, może ona wypowiedzieć umowę o udzielenie dotacji lub udział co najmniej jednemu z beneficjentów poprzez oficjalne zawiadomienie beneficjenta koordynującego w tej sprawie, wyszczególniając powody takiego wypowiedzenia.

W przypadkach, o których mowa w art. 18 ust. 3 pkt. 1 lit. a), b), c), d), e) oraz g), w formalnym zawiadomieniu określa się dzień, w którym wypowiedzenie staje się skuteczne. W przypadkach, o których mowa w art. 18 ust. 3 pkt 1 lit. f), h), i) oraz j), wypowiedzenie staje się skuteczne począwszy od dnia następującego po dniu otrzymania przez beneficjenta koordynującego oficjalnego zawiadomienia o wypowiedzeniu.

18.4 Skutki wypowiedzenia

W przypadku wypowiedzenia umowy o udzielenie dotacji płatności dokonywane przez Komisję są ograniczone do kwoty określonej zgodnie z art. 23 na podstawie kwalifikowalnych kosztów, poniesionych przez beneficjentów, oraz rzeczywistego poziomu realizacji działania w dniu, w którym wypowiedzenie staje się skuteczne. Koszty związane ze zobowiązaniami bieżącymi, których realizacja ma być ukończona po wypowiedzeniu umowy, nie są uwzględniane. Beneficjent koordynujący może w terminie trzech miesięcy od dnia, w którym wypowiedzenie umowy o udzielenie dotacji staje się skuteczne, zgodnie z przepisami art. 18 ust. 1 i 2, wystosować wniosek o płatność końcową zgodnie z art. 28 ust. 4. W przypadku niewystosowania wniosku o płatność końcową we wskazanym terminie Komisja nie zwraca kosztów, które nie są uwzględnione w zatwierdzonym przez nią sprawozdaniu finansowym lub które nie

znajdują uzasadnienia w sprawozdaniu technicznym zatwierdzonym przez Komisję. Zgodnie z art. 28 ust. 11 Komisja odzyskuje wszelkie wypłacone już kwoty, jeśli ich wykorzystanie nie jest uzasadnione w sprawozdaniach technicznych lub, w stosownych przypadkach, w sprawozdaniach finansowych zatwierdzonych przez Komisję.

W przypadku wypowiedzenia udziału współbeneficjenta, jedynie koszty poniesione przez tego współbeneficjenta do dnia, w którym wypowiedzenie jego udziału staje się skuteczne, podlegają zwrotowi w ramach dotacji. Koszty związane ze zobowiązaniami bieżącymi, których realizacja miała być ukończona po wypowiedzeniu udziału beneficjenta, nie są uwzględniane. Wniosek o dokonanie płatności na rzecz współbeneficjenta dołącza się do kolejnego wniosku o dokonanie płatności składanego przez beneficjenta koordynującego.

Jeśli Komisja, zgodnie z art. 18 ust. 3 pkt 1 lit. c), wypowiada umowę o udzielenie dotacji, ponieważ beneficjent koordynujący nie przedstawił wniosku o dokonanie płatności, a po otrzymaniu upomnienia nadal nie wypełnił swojego obowiązku w terminie 60 dni, zastosowanie ma akapit pierwszy, pod następującymi warunkami:

- (a) beneficjentowi koordynującemu nie przysługuje dodatkowy okres na złożenie wniosku o płatność końcową od dnia, w którym wypowiedzenie umowy o udzielenie dotacji staje się skuteczne; oraz
- (b) Komisja nie zwraca ani nie pokrywa żadnych kosztów poniesionych przez beneficjentów do dnia wypowiedzenia lub do zakończenia okresu ustalonego w art. 2 postanowień szczególnych, w zależności od tego, co nastąpi wcześniej, nieujętych w zatwierdzonym przez nią sprawozdaniu finansowym lub nieznajdujących uzasadnienia w zatwierdzonym przez nią sprawozdaniu technicznym.

Oprócz akapitu pierwszego, drugiego i trzeciego w przypadkach, kiedy umowa o udzielenie dotacji lub udział beneficjenta zostaną wypowiedziane przez beneficjenta koordynującego w sposób nieprawidłowy w rozumieniu art. 18 ust. 1 i 2 lub umowa o udzielenie dotacji lub udział beneficjenta zostaną wypowiedziane przez Komisję z powodów określonych w art. 18. ust. 3 pkt 1 lit. c), f), h), i) oraz j), Komisja może zmniejszyć dotację lub odzyskać nienależnie wypłacone kwoty zgodnie z art. 23 ust. 5 i art. 28 ust. 11, w stopniu proporcjonalnym do powagi uchybienia oraz po umożliwieniu beneficjentowi koordynującemu, a w stosownych przypadkach zainteresowanym współbeneficjentom, przedstawienia swoich uwag.

Żadna z umawiających się stron nie ma prawa do roszczeń o odszkodowanie z tytułu wypowiedzenia złożonego przez inną umawiającą się stronę.

Artykuł 19 - Poufność

Komisja oraz beneficjent koordynujący/współbeneficjenci zobowiązują się do zachowania poufności każdego dokumentu, informacji lub innych materiałów przekazanych im w poufności, a których ujawnienie mogłoby wyrządzić szkodę drugiej stronie. Powyższe zobowiązanie wiąże strony także przez 5 lat po dacie zakończenia

projektu. Dane osobowe zawarte w projekcie zostają umieszczone w elektronicznym narzędziu zarządzania, udostępnionym Komisji Europejskiej, innym instytucjom Unii oraz zewnętrznemu zespołowi monitorującemu, związanym umową o poufności. To narzędzie zarządzania służy wyłącznie do zarządzania projektami LIFE.

Artykuł 20 - Ochrona danych

- 20.1 Beneficjent koordynujący ma prawo dostępu do będących w posiadaniu Komisji danych i informacji, które dotyczą jego projektu, oraz żądania ewentualnych sprostowań.
- 20.2 Komisja, beneficjent koordynujący oraz współbeneficjenci przestrzegają przepisów rozporządzenia (WE) nr 45/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2000 r. o ochronie osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez instytucje i organy unijne i o swobodnym przepływie takich danych³.
- 20.3 Nie naruszając przepisów art. 19, beneficjent koordynujący jest świadomy zobowiązań ustalonych rozporządzeniem (WE) nr 1049/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 maja 2001 r. w sprawie publicznego dostępu do dokumentów Parlamentu Europejskiego, Rady i Komisji⁴.

Artykuł 21 - Prawo własności i wykorzystanie wyników

- 21.1 Beneficjent koordynujący lub współbeneficjenci są właścicielami dokumentów, wynalazków które mogą być lub są opatentowane, oraz wiedzy fachowej zdobytej w związku z projektem.
- 21.2 Mając na uwadze promowanie stosowania technik i modeli korzystnych dla środowiska, beneficjenci dopilnowywią, aby wszystkie dokumenty, patenty i know-how powiązane bezpośrednio z realizacją projektu były jak najszybciej udostępniane w Unii na niedyskryminujących i rozsądnych warunkach handlowych.
- 21.3 Beneficjenci stosują się do przepisów art. 21 ust. 2 przez okres 5 lat od płatności końcowej.
- 21.4 Gdyby beneficjent koordynujący bez uzasadnionych powodów odmówił udzielenia dostępu do tych produktów lub udzielenia licencji na niniejszych warunkach, Komisja zastrzega sobie prawo do zastosowania postanowień określonych w art. 18 lub, jeżeli projekt zakończył się, do zażądania pełnego lub częściowego zwrotu sumy wkładu finansowego Unii.

Artykuł 22 - Obowiązujące prawo i właściwy sąd

Wkład finansowy Unii regulowany jest przez warunki umowy o udzielenie dotacji, stosowne przepisy Unii oraz, pomocniczo, przez przepisy prawa Belgii odnoszące się do dotacji.

Beneficjent koordynujący może wszcząć postępowanie sądowe w stosunku do decyzji Komisji dotyczących zastosowania postanowień umowy o udzielenie dotacji oraz ustaleń

---

³ Dz.U. L 8 z 12.1.2001, s. 1.

⁴ Dz.U. L 145 z 31.5.2001, s. 43.

dotyczących jej wykonania przed Sądem Unii Europejskiej, a w przypadku apelacji –
wnieść sprawę do Trybunału Sprawiedliwości.

CZEŚĆ II - Przepisy finansowe

Artykuł 23 - Wkład finansowy Unii do projektu

- 23.1 Kwotę wkładu finansowego Unii wyznacza się przez zastosowanie stawki zwrotu określonej w umowie o udzielenie dotacji do faktycznie poniesionych kwalifikowalnych kosztów, zatwierdzonych przez Komisję.
- 23.2 Całkowita kwota wypłacona przez Unię beneficjentowi koordynującemu w żadnym przypadku nie może przekraczać maksymalnej kwoty ustalonej dla wkładu finansowego Unii w umowie o udzielenie dotacji, nawet jeżeli całkowite kwalifikowalne koszty projektu przekraczają budżet ustalony w umowie o udzielenie dotacji.
- 23.3 Beneficjent koordynujący zapewnia, by żadne inne bezpośrednie lub pośrednie fundusze Unii Europejskiej nie zostały użyte do finansowania projektu. Jeśli sytuacja taka wystąpi w trakcie realizacji projektu, beneficjent koordynujący ma obowiązek bezzwłocznie powiadomić Komisję o działaniach, jakie zamierza podjąć w celu przestrzegania swoich zobowiązań w tym zakresie. Niezależny audytor, o którym mowa w art. 31, sprawdza źródła finansowania projektu.
- 23.4 Dotacja nie może przynosić zysku beneficjentom. „Zysk” oznacza nadwyżkę przychodów nad kosztami kwalifikowalnymi działania.
- (a) Uwzględniane przychody to skonsolidowane przychody, które zostały stwierdzone, wytworzone lub potwierdzone w dniu, w którym beneficjent koordynujący wystawił wniosek o dokonanie wypłaty płatności końcowej, i które zaliczają się do jednej z następujących kategorii:
- (i) dochód wytworzony przez działanie; lub
  - (ii) wkłady finansowe przeznaczone przez podmioty współfinansujące na finansowanie kosztów kwalifikowalnych działania, zwracanych przez Komisję.
- (b) Za przychody uwzględniane przy weryfikacji, czy dotacja przynosi beneficjentom zysk, nie uznaje się:
- (i) wkładów finansowych, o których mowa w lit. a) pkt (ii), które mogą być wykorzystane przez beneficjentów na pokrycie kosztów innych niż koszty kwalifikowalne na mocy umowy o udzielenie dotacji;
  - (ii) wkładów finansowych, o których mowa w lit. a) pkt (ii), których niewykorzystana część nie jest należna darczyńcom na koniec okresu realizacji działania ustalonego w art. 2 postanowień szczególnych.

Koszty kwalifikowalne, które należy uwzględnić, to skonsolidowane koszty kwalifikowalne zatwierdzone przez Komisję.

W przypadkach, w których ostateczna kwota dotacji ustalona zgodnie z art. 23 ust. 1 i 2 doprowadziłaby do odnotowania zysku przez beneficjentów, zysk ten

jest odliczany proporcjonalnie do ostatecznej stawki zwrotu rzeczywistych kosztów kwalifikowalnych działania zatwierdzonych przez Komisję. Tę ostateczną stawkę ustala się na podstawie ostatecznej kwoty dotacji ustalonej zgodnie z art. 23 ust. 1 i 2.

- 23.5 Bez uszczerbku dla prawa do rozwiązania umowy na podstawie art. 18 oraz bez uszczerbku dla prawa Komisji do zastosowania kar, o których mowa w art. 27, jeżeli działanie nie jest wykonane lub jest wykonane niezadowolająco, częściowo lub z opóźnieniem, Komisja może proporcjonalnie zmniejszyć pierwotnie przewidziany wkład Unii stosownie do faktycznego wykonania działania na warunkach określonych w umowie o udzielenie dotacji.
- 23.6 Roszczenia o płatność na rzecz beneficjentów skierowane przeciwko Komisji nie mogą być przeniesione na osoby trzecie.

Artykuł 24 - Koszty kwalifikowalne

24.1 Aby koszty można było uznać za kwalifikowane, muszą one:

- zostać przewidziane w budżecie projektu lub zatwierdzone poprzez zmianę umowy o udzielenie dotacji;
- być bezpośrednio związane z projektem objętym umową o udzielenie dotacji i niezbędne dla jego realizacji,
- być racjonalne, uzasadnione i zgodne z wymogami rzetelnego zarządzania finansami, w szczególności w zakresie oszczędności i skuteczności;
- być zgodne z przepisami podatkowymi i socjalnymi; oraz
- zostać rzeczywiście poniesione w ciągu okresu trwania projektu określonego w umowie o udzielenie dotacji, być odnotowane w księgach lub dokumentach podatkowych beneficjenta koordynującego lub współbeneficjentów oraz być możliwe do określenia i zweryfikowania.

Koszt zostanie uznany za poniesiony w okresie trwania projektu, jeżeli:

- prawne zobowiązanie do zapłaty zostało zaciągnięte po podpisaniu umowy o udzielenie dotacji przez Komisję; w przypadku gdy podpisanie ma miejsce przed dniem rozpoczęcia realizacji projektu;
- wykonywanie odpowiedniego działania rozpoczęło się po dniu rozpoczęcia realizacji projektu i zostało zakończone przed dniem zakończenia jego realizacji (jedyne wyjątki to koszt gwarancji finansowej obejmującej okres po podpisaniu umowy o udzielenie dotacji a przed rozpoczęciem projektu i sześć miesięcy po dniu zakończenia realizacji projektu oraz koszt niezależnego audytu, o którym mowa w art. 31); oraz
- z wyjątkiem kosztów amortyzacji opisanych w art. 24 ust. 5, koszty zostały całkowicie pokryte przed przedstawieniem końcowego sprawozdania finansowego.

24.2 Koszty zatrudnienia personelu nalicza się na podstawie stawek godzinowych dzieląc rzeczywiste roczne wynagrodzenie brutto łącznie z obowiązkowymi składkami na ubezpieczenia społeczne i innymi kosztami ustawowymi wchodzącymi w skład wynagrodzenia pracownika przez łączną liczbę godzin faktycznie przepracowanych przez tego pracownika. Jeżeli łączna liczba godzin faktycznie przepracowanych przez danego pracownika nie została odnotowana za

pomocą wiarygodnego systemu rejestracji czasu pracy, stosuje się wartość standardową wynoszącą 1720 godzin.

Można naliczać jedynie koszt faktycznie przepracowanych przy projekcie godzin. Rzeczywisty czas, jaki każdy pracownik spędza, pracując przy projekcie, jest regularnie rejestrowany przy pomocy kart ewidencji czasu pracy lub równoważnego systemu rejestracji czasu pracy ustanowionego i regularnie certyfikowanego przez pracownika i pracodawcę. Wyjątkowo, w przypadku pracowników pracujących przy projekcie w pełnym wymiarze, dokument dotyczący indywidualnego oddelegowania może zastąpić opisany powyżej system rejestracji czasu pracy. Indywidualne oddelegowanie może mieć formę albo dokumentu umownego albo pisma w sprawie przydziału obowiązków podpisanego przez odpowiedzialne służby lub organ odpowiedniego beneficjenta. Dokument ten zawiera między innymi następujące informacje: imię i nazwisko pracownika, rolę pełnioną przy projekcie oraz opis obowiązków przydzielonych w ramach projektu, wyraźne wskazanie, że obowiązki mają charakter pracy w pełnym wymiarze, oraz datę rozpoczęcia i zakończenia okresu pracy w ramach obowiązków.

Pracownicy pracujący przy projekcie LIFE przeciętnie mniej niż dwa pełne dni w miesiącu są wyłączeni z obowiązku rejestrowania czasu pracy.

Koszty zatrudnienia osób fizycznych pracujących na podstawie umowy z beneficjentem koordynującym lub współbeneficjentem, innej niż umowa zatrudnienia, mogą być włączone do takich kosztów personelu, o ile spełnione są następujące warunki:

- (i) osoba fizyczna pracuje zgodnie z instrukcjami beneficjenta i, o ile nie ustalono inaczej z beneficjentem, w siedzibie beneficjenta;
- (ii) wyniki prac należą do beneficjenta; oraz
- (iii) koszty nie różnią się znacząco od kosztów personelu wykonującego podobne zadania w ramach umowy zatrudnienia z beneficjentem.

Koszty wynagrodzeń urzędników publicznych mogą być finansowane tylko w takim zakresie, w jakim mają one związek z kosztami działań podejmowanych w celu realizacji projektu, których odpowiedni organ władzy publicznej nie wykonywałby, gdyby dany projekt nie był realizowany. Pracownicy, o których mowa, niezależnie od tego czy pracują w pełnym czy niepełnym wymiarze czasu, muszą być specjalnie oddelegowani do realizacji projektu i muszą oni generować dodatkowy koszt w stosunku do dotychczas stale zatrudnionych pracowników. Indywidualne oddelegowanie może mieć formę albo dokumentu umownego albo pisma w sprawie przydziału obowiązków podpisanego przez odpowiedzialne służby lub organ odpowiedniego beneficjenta. Suma wkładu finansowego organów publicznych (jako beneficjentów koordynujących lub współbeneficjentów) do budżetu projektu musi przekraczać

(przynajmniej o 2 %) sumę kosztów wynagrodzenia ich urzędników⁵ pobieranego w ramach projektu.

24.3 Koszty podróży i utrzymania nalicza się zgodnie z wewnętrznymi zasadami beneficjenta koordynującego lub współbeneficjenta.

24.4 Koszty pomocy zewnętrznej związane są z kosztami podwykonawstwa (prace podejmowane przez zewnętrzne przedsiębiorstwa, wynajem sprzętu lub infrastruktury itp.), zgodnie z art. 8.

Koszty związane z zakupem lub leasingiem (w przeciwieństwie do wynajmu) dóbr trwałego użytku, infrastruktury lub materiałów dostarczanych na podstawie umowy o podwykonawstwo nie obciążają pozycji budżetu przeznaczonej na pomoc zewnętrzną. Koszty te zgłasza się oddzielnie w odpowiednich pozycjach budżetu.

Do tej kategorii zaliczane są koszty audytu przeprowadzanego przez niezależnego audytora.

24.5 Koszty amortyzacji dotyczące dóbr trwałego użytku uwzględnia się tylko wówczas, gdy dobra trwałego użytku są:

- umieszczone w inwentarzu dóbr trwałego użytku beneficjenta koordynującego lub współbeneficjenta, lub w innym inwentarzu dóbr trwałego użytku,
- traktowane jako nakłady inwestycyjne zgodnie z przepisami podatkowymi i zasadami rachunkowości stosującymi się do beneficjenta koordynującego lub współbeneficjentów w projekcie, oraz
- nabywane lub brane w leasing po normalnych stawkach rynkowych.

24.6 Nie naruszając szczegółowych postanowień określonych w art. 24 ust. 8 i 10, beneficjent koordynujący/współbeneficjent stosuje swoje wewnętrzne standardy/zasady rachunkowości do obliczania kwalifikowalnych odpisów amortyzacyjnych, biorąc pod uwagę rodzaj infrastruktury/urządzeń, datę ich zakupu/produkcji/leasingu, czas trwania projektu oraz stopień rzeczywistego wykorzystania do celów projektu. Niezależny audytor zgodnie z wymogami art. 31 potwierdza, że rzeczywiste odpisy amortyzacyjne, które są zarejestrowane w systemach księgowych beneficjenta koordynującego/współbeneficjentów, są wykazane jako wydatki związane z projektem.

Jednakże te kwalifikowalne odpisy amortyzacyjne ograniczone są do następujących pułapów:

- Koszty infrastruktury: 25% całkowitego kosztu zakupu;
- Koszty sprzętu: 50% całkowitego kosztu zakupu.

24.7 W drodze wyjątku od art. 24 ust. 6, w odniesieniu do projektów finansowanych w ramach inicjatywy LIFE+ Polityka i zarządzanie w zakresie ochrony środowiska oraz LIFE+ Różnorodność biologiczna, pułapy nie obowiązują w stosunku do prototypów, w przypadku których 100 % kosztów zakupu kwalifikuje się do współfinansowania.

Prototyp to infrastruktura lub sprzęt specjalnie stworzony na potrzeby realizacji projektu i który nigdy nie był wprowadzony do obrotu lub nie jest dostępny jako produkt seryjny. Prototyp musi odgrywać kluczową rolę w działaniach

---

⁵ Definicja urzędników obejmuje wszystkich stałych pracowników instytucji publicznych.

demonstracyjnych projektu. Zgłaszane mogą być jedynie komponenty zakupione i wykorzystywane w okresie trwania projektu.

Prototyp nie może być wykorzystany w celach komercyjnych w okresie trwania projektu i w ciągu pięciu lat po jego zakończeniu. Gdyby prototyp lub dowolny z jego składników miał być użyty do celów komercyjnych (tj. sprzedany, oddany w leasing, wynajęty lub użyty do produkcji towarów lub usług) podczas trwania projektu lub w ciągu pięciu lat od jego zakończenia, należy to zgłosić. Koszt stworzenia prototypu zostanie wówczas zamortyzowany zgodnie z art. 24 ust. 5 i 6.

- 24.8 Koszty amortyzacji dóbr trwałego użytku, zakupionych przed datą rozpoczęcia projektu uznaje się za niekwalifikowalne. Koszty takie uznaje się za ujęte w kategorii „kosztów ogólnych”.
- 24.9 W przypadku projektów LIFE+ Przyroda i LIFE+ Różnorodność biologiczna wydatki poniesione na dobra trwałego użytku przez władze publiczne lub pozarządowe/prywatne organizacje niekomercyjne, nierozłącznie związane z wykonaniem projektu i wykorzystane w znaczącym stopniu w ciągu okresu jego trwania, uważa się za kwalifikowalne w całości. Kwalifikowalność taka uzależniona jest od zobowiązania się beneficjenta koordynującego i współbeneficjentów do dalszego przydzielania tych dóbr nieodwołalnie do działań związanych z ochroną przyrody po zakończeniu projektu współfinansowanego w ramach programu LIFE+ Przyroda i LIFE+ Różnorodność biologiczna.
- 24.10 W przypadku projektów LIFE+ Przyroda koszty związane z zakupami i dzierżawą gruntu/praw są kwalifikowalne i są rozliczane oddzielnie od dóbr trwałego użytku. Zastosowanie mają przepisy art. 25.
- 24.11 Wydatki poniesione na materiały ulegające zużyciu dotyczą zakupu, wytworzenia, naprawy lub wykorzystania jakichkolwiek materiałów, towarów lub sprzętu, które:
- nie są ujęte w inwentarzu dóbr trwałego użytku beneficjenta koordynującego lub współbeneficjentów w projekcie;
  - nie są traktowane jako wydatki inwestycyjne zgodnie z przepisami podatkowymi i zasadami rachunkowości stosującymi się do beneficjenta koordynującego lub współbeneficjentów w projekcie; oraz
  - są w ścisły sposób związane z realizacją projektu (jednak ogólne materiały/artykuły biurowe należy ująć w kategorii „kosztów ogólnych”).
- 24.12 Inne koszty oznaczają wszelkie koszty niezbędne dla projektu, niewchodzące w zakres zdefiniowanej kategorii.
- 24.13 Koszty poniesione przy wykonaniu gwarancji finansowej, gdy jest ona wymagana przez Komisję, są zaliczone do kategorii „Inne koszty”.
- 24.14 Koszty ogólne kwalifikują się do finansowania po zryczałtowanej stawce 7 % całkowitej wysokości rzeczywiście poniesionych kwalifikowalnych kosztów bezpośrednich, z wyłączeniem kosztów zakupu/dzierżawy gruntów. Nie muszą być one potwierdzone dokumentami księgowymi. Są one kwalifikowalne jako koszty pośrednie, które mają pokryć ogólne koszty pośrednie potrzebne do zatrudnienia, przysposobienia i wsparcia, bezpośrednio lub pośrednio, personelu pracującego przy projekcie i zarządzania nim.

Artykuł 25 - Zakup gruntów/praw, dzierżawa gruntów

- 25.1 Koszty poniesione w związku z zakupem gruntu/praw nieodłącznie związane z realizacją projektu LIFE+ Przyroda i wyraźnie w nim przewidziane, uznaje się za kwalifikowalne w całości, pod warunkiem, że:
- ceny zakupu są zgodne z warunkami rynkowymi;
  - beneficjent koordynujący i współbeneficjenci zobowiązują się do dalszego wyraźnego przeznaczenia tych środków na cele ochrony przyrody po zakończeniu projektu współfinansowanego w ramach programu LIFE+ Przyroda;
  - w przypadku gruntów zakupionych zgodnie z założeniami projektu, beneficjent koordynujący dopilnowuje, aby wpis do rejestru gruntów zawierał gwarancję ostatecznego przeznaczenia gruntu na cele związane z ochroną przyrody; jeżeli w danym państwie członkowskim nie ma rejestru gruntów lub nie stanowi on wystarczającej gwarancji prawnej, beneficjent koordynujący zawiera klauzulę dotyczącą ostatecznego przeznaczenia gruntu na cele związane z ochroną przyrody w umowie sprzedaży gruntu; jeżeli w danym kraju zawieranie takiej gwarancji zarówno w rejestrze gruntów, jak i w umowie sprzedaży jest niezgodne z prawem, Komisja może przyjąć dokument będący odpowiednikiem tego rodzaju gwarancji, z zastrzeżeniem, że taki dokument przewiduje taki sam prawny poziom długoterminowej ochrony i jest zgodny z wymogiem zawartym w załączniku I do rozporządzenia LIFE+;
  - w przypadku gruntów zakupionych przez organizacje prywatne, umowa kupna/sprzedaży lub jej wpis do rejestru gruntów zawiera gwarancję przeniesienia własności gruntu na rzecz osoby prawnej, której podstawową działalnością jest ochrona przyrody, w przypadku rozwiązania tej organizacji prywatnej lub jej niezdolności do zarządzania gruntem zgodnie z wymogami ochrony przyrody. Jeżeli w danym kraju wpisanie takiej gwarancji do rejestru gruntów, czy włączenie do umowy sprzedaży jest niezgodne z prawem, Komisja może przyjąć dokument będący odpowiednikiem tego rodzaju gwarancji, z zastrzeżeniem, że taki dokument przewiduje taki sam prawny poziom długoterminowej ochrony i jest zgodny z wymogiem zawartym w załączniku I rozporządzenia LIFE+;
  - w przypadku gruntów zakupionych w celu zamiany w późniejszym terminie, zamiany dokonuje się najpóźniej przed zakończeniem projektu a przepisy niniejszego artykułu stosuje się do gruntów otrzymanych w wyniku takiej zamiany. Grunty zakupione w celu zamiany są zwolnione, na etapie śródkresowych sprawozdań, z gwarancji, że grunt na pewno zostanie przeznaczony na cele ochrony przyrody.
- 25.2 Okres trwania dzierżawy gruntu jest ograniczony do okresu trwania projektu lub wynosi co najmniej 20 lat i jest zgodny z potrzebami ochrony naturalnych siedlisk i gatunków. W przypadku długoterminowej dzierżawy gruntów umowa dzierżawy powinna wyraźnie obejmować wszystkie przepisy i zobowiązania, które pozwolą na osiągnięcie jej celów w zakresie ochrony siedlisk i gatunków.
- 25.3 W przypadku projektów LIFE+ Przyroda, baza z danymi dotyczącymi zakupu gruntów (LPD – Land Purchase Database) zawiera elektroniczne dane działek sfinansowanych przez LIFE+. Beneficjent koordynujący jest odpowiedzialny za wprowadzenie danych dotyczących zakupu gruntów (zarówno opisowych jak i przestrzennych) do LPD i ich zatwierdzenie na etapie składania sprawozdania

końcowego. Format danych należy dostosować do norm systemu informacji geograficznej stosowanego w LPD. Beneficjent koordynujący uzyska dostęp do LPD na 6 miesięcy przed datą zakończenia realizacji projektu.

Artykuł 26 - Koszty niekwalifikowalne

Niżej wymienione koszty uważa się za niekwalifikowalne i z tego względu nie mogą być uwzględnione przez Komisję przy kalkulacji całkowitego kosztu projektu:

- jakikolwiek koszt poniesiony na działanie w całości lub częściowo finansowane w ramach instrumentów finansowych Unii Europejskiej;
- koszty poniesione w związku z działaniami nieprzewidzianymi w projekcie lub modyfikacją działań, dla których nie wydano dodatkowej pisemnej zgody przewidzianej w art. 15;
- koszty poniesione na zakup dóbr trwałego użytku lub w związku z produkcją materiałów informacyjnych, w tym tablic ogłoszeń i stron internetowych, nieoznaczonych logo LIFE (i logo Natura 2000, tam gdzie ma to zastosowanie);
- koszty, na pokrycie których beneficjent koordynujący lub współbeneficjent otrzymuje już od Komisji dotację operacyjną w danym okresie;
- wszelkie koszty związane z dowolnym działaniem, które można uznać za środek wyrównawczy, który jest obowiązkiem państwa członkowskiego i o którym zdecydowano w odniesieniu do dyrektywy ptasiej i dyrektywy siedliskowej;
- koszty związane z planami zarządzania, planami działań lub podobnymi planami, sporządzonymi lub zmodyfikowanymi w kontekście projektu LIFE+, jeżeli dany plan nie funkcjonuje w sensie prawnym przed dniem zakończenia projektu. Obejmuje to wykonanie przed dniem zakończenia projektu wszystkich kroków proceduralnych/prawnych w państwach członkowskich, w których takie procedury są przewidziane;
- koszty zaliczane do dowolnej kategorii wydatków, przewyższające wydatki przewidziane w budżecie powiększone o 10 % i 30 000 EUR (jak określono w art. 15 ust. 2);
- koszty fakturowania między współbeneficjentami i między współbeneficjentami a beneficjentem koordynującym;
- koszty, które wynikają z transakcji między działami współbeneficjentów lub beneficjenta koordynującego, o ile nie wykluczają wszelkich elementów zysku, VAT oraz kosztów ogólnych;
- straty wynikające z różnic kursowych;
- nakłady zbędne lub zmarnowane;
- koszty dystrybucji, wprowadzania do obrotu i reklamy poniesione w związku z promocją produktów lub działań handlowych, oprócz specjalnie wskazanych w projekcie;
- jakiegokolwiek rezerwy na pokrycie możliwych przyszłych strat lub należności;
- płatności odsetek;
- należności wątpliwe;

- finansowe wydatki lub koszty związane z poszukiwaniem/pozyskiwaniem alternatywnych źródeł współfinansowania;
- wydatki reprezentacyjne, oprócz zaakceptowanych jako całkowicie i absolutnie niezbędne do zrealizowania prac w ramach projektu,
- jakiegokolwiek koszty odnoszące się do projektów finansowanych przez strony trzecie;
- aktywa przekazane i usługi świadczone nieodpłatnie, w tym praca na zasadzie wolontariatu;
- wydatki związane z podróżami i zakwaterowaniem oraz jakąkolwiek formą wynagrodzenia, poniesione na rzecz przedstawicieli instytucji Unii oraz zewnętrznych zespołów monitorujących projekt,
- inwestycje w duże przedsięwzięcia infrastrukturalne;
- podstawowe badania naukowe;
- opłaty licencyjne lub patentowe lub inne opłaty związane z ochroną praw własności intelektualnej;
- koszty procedur rejestracji EMAS oraz oznakowania ekologicznego;
- koszty zakupu gruntów, jeżeli nie są zgodne z warunkami określonymi w art. 25.

Inne koszty mogłyby być również uznane jako niekwalifikujące się do pomocy, jeśli nie spełniają one kryteriów określonych w art. 24.

Artykuł 27 - Kary finansowe

Na mocy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 966/2012 z dnia 25 października 2012 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii każdy beneficjent koordynujący lub współbeneficjent uznany za winnego poważnego naruszenia zobowiązań umownych podlega karom finansowym stanowiącym 2–10 % wartości udziału, do którego uprawniony jest dany beneficjent zgodnie z szacunkowym budżetem określonym w załączniku I.

Wysokość kary może zostać zwiększona do 4–20 % w przypadku powtórnego naruszenia obowiązków w ciągu pięciu lat od stwierdzenia pierwszego naruszenia. Beneficjent, którego to dotyczy, zostaje powiadomiony listem poleconym o decyzji Komisji o zastosowaniu takich kar finansowych.

Artykuł 28 - Metody dokonywania płatności

28.1 Wkład finansowy Unii jest wypłacany w dwóch, trzech lub czterech ratach.

28.2 Pierwsza płatność zaliczkowa, wynosząca 40 % kwoty maksymalnego wkładu finansowego Unii. Kwota tej płatności jest zwiększona do 70 % dla projektów o okresie realizacji nie dłuższym niż 24 miesiące lub o wkładzie Unii w wysokości co najwyżej 300 000 EUR. Każdy wkład zostaje wypłacony w ciągu 30 dni od daty otrzymania:

- umowy o udzielenie dotacji podpisanej przez obydwie strony;
- podpisanego wniosku o płatność, zawierającego nazwę i adres beneficjenta koordynującego, nazwę i adres banku, dane dotyczące rachunku bankowego oraz numer referencyjny projektu;

- gwarancji finansowej, w stosownych przypadkach. W zależności od kondycji finansowej beneficjenta koordynującego, ocenionej podczas fazy selekcji, na etapie rewizji Komisja może zażądać gwarancji wydanej przez bank lub towarzystwo ubezpieczeniowe. Gwarancja ta będzie równa kwocie pierwszej płatności zaliczkowej i obejmie okres trwania projektu plus sześć miesięcy. W przypadku przedłużenia projektu jej ważność zostanie przedłużona. W wyjątkowych przypadkach gwarancja ta może być zastąpiona solidarnym poręczeniem strony trzeciej. Gwarancja musi mieć formę określoną w załączniku VI do umowy o udzielenie dotacji.

28.3 Śródkresowa płatność zaliczkowa, wynosząca 40 % kwoty maksymalnego wkładu finansowego Unii, wypłacana jest dla projektów o okresie realizacji dłuższym niż 24 miesiące i o wkładzie Unii w wysokości ponad 300 000 EUR. Płatność ta dokonywana jest pod warunkiem, że zostało wykorzystane co najmniej 150 % pierwszej płatności zaliczkowej (jako wartość procentowa poniesionych kosztów).

W wyjątkowych przypadkach, jeżeli okres realizacji przekracza 48 miesięcy, a wkład Unii przekracza 2 000 000 EUR, beneficjent koordynujący może zażądać dwóch śródkresowych płatności zaliczkowych: pierwsza z dwóch śródkresowych płatności zaliczkowych odpowiada 20 % maksymalnego wkładu finansowego Unii, pod warunkiem, że zostało wykorzystane co najmniej 100 % pierwszej płatności zaliczkowej (jako wartość procentowa poniesionych kosztów); druga z dwóch śródkresowych płatności zaliczkowych odpowiada 20 % maksymalnego wkładu finansowego Unii, pod warunkiem, że zostało wykorzystane co najmniej 100 % pierwszej płatności zaliczkowej i pierwszej śródkresowej płatności zaliczkowej (jako wartość procentowa poniesionych kosztów).

W wyjątkowych przypadkach, gdy pierwsza płatność zaliczkowa nie została dokonana, beneficjent koordynujący może ubiegać się o śródkresową płatność zaliczkową, pod warunkiem że została wydana kwota w wysokości co najmniej 60 % maksymalnego wkładu finansowego przewidzianego w warunkach specjalnych. Kwota tej płatności zostaje następnie obliczona przez zastosowanie określonego w umowie o udzielenie dotacji wskaźnika procentowego do kosztów poniesionych na dzień odpowiadający dacie śródkresowego sprawozdania technicznego oraz sprawozdania finansowego. Będzie ona w każdym razie ograniczona do 80 % maksymalnego wkładu finansowego przewidzianego w warunkach specjalnych.

We wszystkich powyższych przypadkach śródkresowych płatności zaliczkowych dokonuje się pod warunkiem, że wniosek o płatność złożono na co najmniej dziewięć miesięcy przed datą zakończenia projektu.

Nie naruszając przepisów art. 28 ust. 5, Komisja dokonuje płatności śródkresowej w ciągu 90 dni od daty otrzymania:

- podpisanego wniosku o płatność, zawierającego nazwę i adres beneficjenta koordynującego oraz numer referencyjny projektu;
- urzędowego numeru rejestracyjnego, nazwy organizacji oraz nazwiska i adresu audytora, w przypadku gdy jest to wymagane na mocy art. 31;
- odpowiedniego śródkresowego sprawozdania finansowego oraz sprawozdania śródkresowego, zgodnie z art. 12.

Zatwierdzenie sprawozdania śródkresowego oraz śródkresowego sprawozdania finansowego towarzyszącego wnioskowi o płatność nie implikuje w żaden sposób uznania kwalifikowalności, prawidłowości lub autentyczności, kompletności i poprawności oświadczeń i informacji w nich zawartych.

28.4 Nie naruszając przepisów art. 28 ust. 5, Komisja dokonuje płatności końcowej w ciągu 90 dni od daty otrzymania:

- podpisanego wniosku o płatność, zawierającego nazwę i adres beneficjenta koordynującego, nazwę i adres banku, dane dotyczące rachunku bankowego, numer referencyjny projektu;
- odpowiedniego końcowego sprawozdania finansowego obejmującego cały okres projektu oraz końcowego sprawozdania, zgodnie z art. 12;
- sprawozdania z audytu, jeżeli jest ono wymagane na mocy art. 31.

Zatwierdzenie sprawozdania końcowego oraz końcowego sprawozdania finansowego towarzyszącego wnioskowi o płatność nie implikuje w żaden sposób uznania prawidłowości lub autentyczności, kompletności i poprawności oświadczeń i informacji w nich zawartych.

28.5 Bieg terminów płatności określonych w art. 28 ust. 2, 3 i 4 może zostać w dowolnej chwili wstrzymany przez Komisję, jeśli oficjalnie poinformuje ona beneficjenta koordynującego, że złożony przez niego wniosek o dokonanie płatności nie może zostać przyjęty, ponieważ nie jest zgodny z postanowieniami umowy o udzielenie dotacji, lub ponieważ nie przedstawiono odpowiedniej dokumentacji potwierdzającej, bądź też istnieje podejrzenie, że koszty wyszczególnione w sprawozdaniu finansowym nie są kosztami kwalifikowalnymi.

Beneficjent koordynujący jest niezwłocznie informowany o takim wstrzymaniu oraz o jego powodach.

Wstrzymanie staje się skuteczne w dniu wysłania zawiadomienia przez Komisję. Pozostały termin płatności ponownie zaczyna biec od dnia, w którym otrzymano wymagane informacje lub zmienione dokumenty lub w którym przeprowadzono konieczną dalszą weryfikację, w tym kontrolę na miejscu. Jeśli okres wstrzymania przekracza dwa miesiące, beneficjent koordynujący może zwrócić się do Komisji o wydanie decyzji w sprawie konieczności kontynuowania zawieszenia.

Jeśli termin uległ wstrzymaniu na skutek odrzucenia jednego ze sprawozdań technicznych lub sprawozdań finansowych, a nowe sprawozdanie lub sprawozdanie finansowe również zostanie odrzucone, Komisja zastrzega sobie prawo do wypowiedzenia umowy o udzielenie dotacji zgodnie z art. 18 ust. 3 pkt 1 lit. c), ze skutkiem opisanym w art. 18 ust.4.

28.6 Walutą płatności dokonywanych przez Komisję jest euro (EUR).

28.7 Wszelkich płatności dokonuje się na rachunek bankowy beneficjenta koordynującego. Komisję należy niezwłocznie powiadomić o każdej zmianie rachunku.

- 28.8 Koszty przelewu ponoszone są w następujący sposób:
- koszty zlecenia przelewu naliczane przez bank Komisji ponosi Komisja,
  - koszty odbioru pobierane przez bank beneficjenta ponosi beneficjent;
  - wszelkie koszty ponownego przelewu spowodowanego przez jedną ze stron ponosi strona, która spowodowała konieczność ponownego dokonania przelewu.

28.9 Płatność zostaje uznana za dokonaną z dniem obciążenia nią rachunku bankowego Komisji.

28.10 Po upływie terminów płatności określonych w art. 28 ust. 2, 3 i 4 oraz bez uszczerbku dla postanowień art. 28 ust. 5 beneficjenci mają prawo do odsetek z tytułu opóźnień w płatnościach, naliczanych według stopy stosowanej przez Europejski Bank Centralny do jego podstawowych operacji refinansujących w euro („stopa referencyjna”), powiększonej o trzy i pół punktu. Stopa referencyjna to stopa obowiązująca pierwszego dnia miesiąca, w którym upływa termin płatności, publikowana w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*, seria C.

Akapit pierwszy nie ma zastosowania w przypadku, gdy wszyscy beneficjenci to państwa członkowskie Unii, w tym organy władzy na szczeblu regionalnym i lokalnym oraz inne organy publiczne działające w imieniu państwa członkowskiego na potrzeby niniejszej umowy o udzielenie dotacji.

Wstrzymanie biegu terminu płatności zgodnie z art. 28 ust. 5 nie może być uznane za zwłokę w płatności.

Odsetki za opóźnienia w płatnościach należne są za okres od dnia następującego po upływie terminu płatności do dnia faktycznego dokonania płatności włącznie, jak określono w art. 28 ust. 9. Należne odsetki nie są uwzględniane przy określaniu ostatecznej kwoty dotacji Unii na rzecz projektu w rozumieniu art. 23.

Nie naruszając postanowień akapitu pierwszego, w przypadku gdy naliczone odsetki nie przekraczają kwoty 200 EUR, są one wypłacane beneficjentowi koordynującemu jedynie na wniosek przedłożony w ciągu dwóch miesięcy od dnia otrzymania spóźnionej płatności.

28.11 Jeżeli dokonanie płatności na rzecz beneficjenta koordynującego jest nieuzasadnione lub jeżeli odzyskanie środków jest uzasadnione na podstawie warunków umowy, beneficjent koordynujący zobowiązuje się zwrócić Komisji kwotę, o której mowa, na warunkach i w terminie określonym przez Komisję.

28.12 Jeśli w terminie wyszczególnionym w nocie debetowej nie dokonano płatności, należna kwota obciążona jest odsetkami w wysokości ustalonej w art. 28 ust. 10. Odsetki za opóźnienia w płatnościach należne są za okres od dnia następującego po upływie terminu płatności do dnia, w którym Komisja faktycznie otrzyma pełną należną kwotę włącznie.

Wszelkie płatności częściowe pokrywają w pierwszej kolejności opłaty i odsetki za opóźnienia w płatnościach, a następnie należność główną.

- 28.13 Opłaty bankowe poniesione w związku ze zwrotem środków należnych Komisji pokrywa w całości beneficjent koordynujący.
- 28.14 Zgodnie z art. 299 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, do celów odzyskania środków lub nałożenia kar pieniężnych, Komisja może przyjąć decyzję stanowiącą tytuł wykonawczy w sprawie nałożenia zobowiązań pieniężnych na podmioty inne niż państwa.
- 28.15 Jeśli płatność nie została dokonana w wyznaczonym terminie, kwoty należne Komisji mogą zostać odzyskane poprzez ich odliczenie od kwot należnych beneficjentowi koordynującemu, po odpowiednim powiadomieniu go listem poleconym za potwierdzeniem odbioru, lub równoważnym mu przekazem, lub poprzez zajęcie gwarancji finansowej dostarczonej zgodnie z art. 28 ust. 2. W wyjątkowych sytuacjach, uzasadnionych koniecznością zabezpieczenia interesów finansowych Unii, Komisja może odzyskać środki dokonując kompensacji przed upływem terminu płatności. Uprzednia zgoda beneficjenta koordynującego nie jest wymagana.

Artykuł 29 - Sprawozdanie finansowe

- 29.1 Sprawozdania finansowe przedkłada się wraz z sprawozdaniami śródkresowymi i końcowymi. Obejmują one ten sam okres, co odpowiadające im sprawozdanie techniczne. Śródkresowe lub końcowe sprawozdania finansowe muszą zawierać skonsolidowane zestawienie kwot, jak również ich podział na kwoty przypadające na każdego beneficjenta. Ponadto wniosek o płatność końcową zawiera zbiorcze sprawozdanie finansowe, które z kolei musi zawierać skonsolidowane sprawozdanie finansowe oraz podział na kwoty zadeklarowane przez każdego beneficjenta, z uwzględnieniem poprzednio przedłożonych sprawozdań finansowych i podaniem przychodów, o których mowa w art. 23 ust. 4 lit. a) w odniesieniu do każdego beneficjenta
- 29.2 Sprawozdania finansowe przedstawia się zgodnie z wytycznymi dostarczonymi przez Komisję. Jeden egzemplarz przekazywany jest Komisji, a jeden zewnętrznemu zespołowi monitorującemu wyznaczonemu przez Komisję.
- 29.3 Beneficjent koordynujący poświadcza, że informacje zawarte we wnioskach o płatność są pełne, rzetelne i prawdziwe, że dokumenty finansowe przedłożone Komisji są zgodne z postanowieniami wspólnymi, że zadeklarowane koszty zostały faktycznie poniesione i że wszystkie przychody zostały zgłoszone.
- 29.4 Dokumenty uzasadniające poniesione wydatki (np. faktury) nie muszą być załączone do sprawozdania finansowego. Beneficjent koordynujący musi jednak dostarczyć Komisji, na jej wniosek, wszystkie szczegóły, włącznie z fakturami, których Komisja może potrzebować do oceny wydatków oraz odpowiadającego im sprawozdania z działania.
- 29.5 Sprawozdanie finansowe należy sporządzić wyłącznie w euro (EUR).
- Beneficjenci, którzy prowadzą swoje rachunki ogólne w walucie innej niż euro, przeliczają poniesione koszty na euro stosując kurs wymiany stosowany przez Europejski Bank Centralny w pierwszym dniu roboczym roku, w którym wydatki zostały poniesione. Ta sama zasada przeliczania ma zastosowanie do dochodów projektu.

Beneficjenci, którzy prowadzą swoje rachunki ogólne w euro, przeliczają koszty poniesione w innych walutach na euro zgodnie ze zwykłą praktyką księgową.

- 29.6 Oprócz wymogów dotyczących sprawozdawczości określonych w art. 12, 28 i art. 29 ust. 1, w przypadku projektów w których wkład finansowy UE jest większy niż 5 mln EUR a określony w art. 2 postanowień szczególnych okres realizacji przekracza 18 miesięcy, beneficjent koordynujący informuje Komisję do dnia 30 listopada każdego roku o łącznych wydatkach poniesionych przez beneficjentów od dnia rozpoczęcia działania. Informacje te są wymagane przez Komisję do celów jej księgowości i nie mogą być wykorzystywane do określania ostatecznej kwoty dotacji.

Artykuł 30 - Podatek od wartości dodanej

- 30.1 Płacony przez beneficjentów podatek od wartości dodanej uznaje się za kwalifikowalny z wyjątkiem:
- a) działań opodatkowanych lub zwolnionych z podatku z prawem do jego odliczenia;
  - b) działań, w które beneficjent jest zaangażowany jako organ publiczny w przypadku, jeśli jest to organ władzy centralnej, regionalnej lub lokalnej lub inny organ podległy prawu publicznemu.
- 30.2 Aby opłaty z tytułu podatku VAT mogły być uznane za kwalifikowalne, beneficjent koordynujący musi wykazać przy pomocy dokumentów wydanych przez odpowiednie organy lub zawartych w aktach prawnych, że on i/lub jego współbeneficjenci muszą zapłacić i nie mogą odzyskać zapłaconego podatku VAT od towarów i usług wymaganych do realizacji projektu. Zamiast takich dokumentów prawnych Komisja może przyjąć, jako dowód kwalifikowalności VAT, wyraźną deklarację w niezależnym audycie finansowym, o którym mowa w art. 31, wymieniającą kwoty podatku VAT, który został zapłacony i nie może zostać odzyskany przez beneficjenta koordynującego i/lub jego beneficjentów.

Artykuł 31 - Niezależny audyt finansowy

- 31.1 Niezależny audytor wyznaczony przez beneficjenta koordynującego weryfikuje końcowe sprawozdanie finansowe dostarczone Komisji, gdy maksymalny wkład finansowy Unii ustalony w postanowieniach szczególnych przekracza 300 000 EUR.
- 31.2 Audytor sprawdza zgodność sprawozdania z przepisami prawa krajowego i zasadami rachunkowości i zaświadcza, że wszystkie koszty poniesiono zgodnie z niniejszą umową o udzielenie dotacji. Audytor sprawdza również źródła finansowania projektu, a w szczególności czy współfinansowanie nie pochodzi z innych instrumentów finansowych Unii. Praca, która ma zostać wykonana, musi być zgodna z wytycznymi dostarczonymi przez Komisję i odpowiadać przedstawionemu w nich formatowi.

Artykuł 32 - Audyt przeprowadzany przez instytucje UE

- 32.1 Komisja lub dowolny przedstawiciel upoważniony przez Komisję może przeprowadzić audyt beneficjenta koordynującego lub współbeneficjenta w dowolnym czasie w ciągu okresu realizacji projektu oraz do pięciu lat po dokonaniu ostatniej płatności wkładu finansowego Unii, o której mowa w art. 28 ust. 4.
- 32.2 Audyt przeprowadzany jest z zachowaniem poufności.
- 32.3 Komisja lub jakikolwiek upoważniony przez nią przedstawiciel mają dostęp do dokumentacji wymaganej do ustalenia kwalifikowalności kosztów beneficjentów, takiej jak faktury, wyciągi z listy płac, zamówienia, dowody płatności, arkusze rozliczenia czasu pracy i inne dokumenty stosowane do kalkulacji i prezentacji kosztów.
- 32.4 Komisja podejmuje odpowiednie kroki w celu zapewnienia zachowania przez upoważnionych przez nią przedstawicieli poufności danych, do których mają oni dostęp lub które im dostarczono.
- 32.5 Komisja może zweryfikować wykorzystanie wkładu finansowego Unii przez beneficjenta koordynującego lub współbeneficjentów.
- 32.6 Informacje o ustaleniach audytu zostaną wysłane beneficjentowi koordynującemu. Beneficjent koordynujący może przekazać Komisji wszelkie uwagi beneficjentów w ciągu jednego miesiąca od ich otrzymania. Komisja może zdecydować o nie uwzględnieniu uwag przesłanych po terminie.
- 32.7 Na podstawie wniosków z audytu, Komisja podejmuje odpowiednie działania uznane przez nią za niezbędne, łącznie z wydaniem polecenia zwrotu całości lub części płatności przez nią dokonanych.
- 32.8 Trybunał Obrachunkowy może zweryfikować wykorzystanie wkładu finansowego Unii w ramach niniejszej umowy o udzielenie dotacji na podstawie swoich własnych procedur. Na mocy rozporządzenia Rady (Euratom, WE) nr 2185/96/WE⁶ i rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1073/1999⁷, także Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) może przeprowadzać na miejscu kontrole i inspekcje zgodnie z procedurami określonymi przez prawo Unii dla ochrony interesów finansowych Unii Europejskiej przed nadużyciami finansowymi i innymi nieprawidłowościami. W stosownych przypadkach wyniki inspekcji mogą doprowadzić do podjęcia przez Komisję decyzji o odzyskaniu środków.
- 32.9 Beneficjent koordynujący i współbeneficjenci zobowiązują się do umożliwienia pracownikom Komisji oraz osobom upoważnionym przez Komisję odpowiedniego dostępu do swoich placówek lub lokali, na terenie których realizowany jest projekt, oraz do wszystkich dokumentów dotyczących technicznego i finansowego zarządzania operacją. Dostęp osób upoważnionych przez Komisję może być przedmiotem uzgodnień dotyczących zachowania poufności dokonywanych pomiędzy Komisją a beneficjentem koordynującym.
- 32.10 Kontrole takie mogą być podejmowane przez okres do pięciu lat po końcowej płatności, o której mowa w art. 28 ust. 4.

---

⁶ Dz.U. L 292 z 15.11.1996, s. 2.

⁷ Dz.U. L 136 z 31.5.1999, s. 1.

- 32.11 Kontrole takie są prowadzone z zachowaniem poufności.
- 32.12 Beneficjent koordynujący i współbeneficjenci zapewniają odpowiednią pomoc Komisji lub jej upoważnionym przedstawicielom.
- 32.13 Trybunał Obrachunkowy oraz Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) ma takie same prawa jak Komisja na podstawie niniejszego artykułu w zakresie kontroli i dochodzeń, w szczególności prawo dostępu i prawo do pomocy.

Artykuł 33 - Pomoc państwa

Wszelka pomoc udzielona przez państwo lub za pośrednictwem środków państwowych projektowi objętemu niniejszą umową o udzielenie dotacji musi być zgodna z zasadami określonymi w art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.